

Ağbirçəklərimiz

93 yaşlı Məryəm nənə

Sağlam düşüncəli və müte-rəqqi insanlar tarixən qadınları müqəddəs saymış, onları yer üzünün güneşi adlandırmışlar. Sözsüz ki, onlar yanılmamışlar. Axı, dünyada qadın-ana olmasa, nə şair olar, nə də qəhrəman. Sözüün əsil mənasında o zaman bəşəriyyət də yox olar. Ulu Tanrının bəşəriyyətə bəxş etdiyi qadın həmişə yüksəkdə olmuşdur. Qadın ailənin əbədi yanan çırağıdır. Qadın anadır, nənədir, bibidir, xaladır, bacıdır.

Məhəmməd Peyğəmbər əbəs yerə buyurmayıb ki, cənnət anaların ayaqları altındadır. İnsan nə qədər yaşa dolsa da həmişə anasını axtarır, ana nəvəsi istəyir. Analər qocaldıqca daha əziz, daha istəklilərlər.

Bum qəsəbəsində də çətin günlərin şahidi olmuş, zəhmətə qatlaşaraq yaş yetirmiş ağbirçəklərimiz yaşayır. Yaxşı deyiblər ki, ev böyüksüz, ocaq közsüz olmasın. Ömrünün 93-cü ilini yaşayan Məryəm Abbasqulu qızı Dadaşova belə ağ-

birçəklərdəndir.

Məryəm nənə 1922-ci ildə qədim Bum kəndində dünyaya

göz açıb. İbtidai təhsilini o vaxtki Bum kəndində ibtidai məktəbdə alıb. Sonralar 8-ci sinfə qədər Bum orta məktəbində oxuyub. Məryəm Dadaşova 1938-ci ildə 16 yaşında ikən bumlu Qara Cabbar oğlu ilə ailə qurub. Onların 7 oğlan və 4 qız övladları dünyaya gəlib. Onlar öz zəhmətləri ilə uşaqları böyüdüb-ərsəyə gətiriblər. Qara dayı kənddə çayçılıq edib. İndi də «Çayçı Qara» adı yaşlı nəslin yadındadır. Mər-

yəm nənənin dediyinə görə müharibə illərində onu bacarığına görə kənddəki kolxozda əmək hesablayıcısı təyin ediblər. Sonralar isə uzun illər kolxozda tütün ekib-becərüb. Övladlarının təhsil alması ilə də maraqlanıb. Övladları mərhum Qorxmaz ticarət texnikumunu bitirmişdi. Mərhum Mükafat isə ali təhsilli müəllim idi. Şəfəq tibb bacısıdır. Gündüz də ali təhsil alıb. İndi təqaüddə olan Oqtay uzun illər müəllim işləyib. Mübariz Bum orta məktəbində müəllim işləyir. Mələhet xanım uzun illərdir ki, Bum qəsəbə tam orta məktəbinə rəhbərlik edir.

Ağır və keşməkeşli günlərin şahidi olan güllərüz və mehriban Məryəm nənənin bu gün fəxr etməyə haqqı vardır. Onunla apardığım söhbətdən öyrəndim ki, bu gün onun 27 nəvəsi, 40-dan çox nəticəsi və 2 kötüycəsi vardır. Məryəm nənə həm də Qəhrəman Anadır.

93 yaşlı Məryəm nənə hələ gümrahdır. 8 Mart–Beynəlxalq Qadınlar bayramı münasibəti ilə onu təbrik edir, yüz yaşını belə gümrah qeyd etməyi arzulayıq.

Anaları qoruyaq

Anaları qoruyaq,
Mehribandı, əzizdi.
Anaları qoruyaq,
Ana qəlbi dənizdi.

Ana sönməz bir mayak,
Gecə sübhə tək oyaq,

Dizlərinə baş qoyaq,
Anaları qoruyaq.
Şöhrətimiz, şanıımız,
Damarlarda qanıımız,
Ana əziz canımız,
Anaları qoruyaq!
Yoxdur qədir-qiyəti,
Ondan aldıq qüvvəti,
Yer üzünün ziynəti,

Anaları qoruyaq!
Ana güldü, çiçəkdi,
Evimizə bezəkdi,
Gül üstündə ləçəkdi,
Bu ləçəyi qoruyaq,
Bu çiçəyi qoruyaq,
Anaları qoruyaq!

Emin BARATOĞLU.

Yel çərşənbəsi—üçüncü çərşənbə

Qədim inanclara görə ilin axırını dörd çərşənbəsinin hər birinin öz xüsusiyyəti, öz qeyd olunma mifləri var. Bu çərşənbələr icərisində üçüncü çərşənbə xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Baharın gelişinin hiss olunduğu bu çərşənbəyə el arasında külək çərşənbəsi, yel çərşənbəsi, təbiəti oyadan çərşənbə də deyirlər.

Qədim etiqadlara görə torpağın alt qatında gizlənmiş, yatmış dörd cür hava kütləsi mart ayından başlayaraq yer səthinə çıxaraq müxtəlif libaslarda özünü göstərir. Mifalogiyada bu yellərə ağ yel, qara yel, göy və qırmızı yel deyirdilər. Yel çərşənbəsi günü bu yellər birləşərək dünyanı dolaşır, torpağı, suyu, odu hərəkətə gətirərək yazın gelişindən xəbər verir.

Çərşənbələr haqqında bir çox mif, əfsanə, rəvayət, nəğmə, inanclar var. İnanclara görə Yel baba xırmana gəlməyə qədər oradan buğda, dən, götürülməz, sovrulmamış buğda götürənin aqibəti pis olar.

Yel çərşənbəsi gecəsi söyüd ağacının altına gedib niyyət eyləyib Yel babanı çağırırdılar. Külək əssə və söyüd ağacının budaqları torpağa toxu-

nsa arzu-dilək çin olur, deyər-lər. Qədim inanclarda Yel dağının da adı çəkilir.

İnanclara görə adamlar bu dağı ziyarət edib ürəyində hər hansı bir dilək tutub nəzir verir, qurban kəsir. İnanca görə Yel tanrısı kimin nəzirini, qurbanını qəbul edərsə o adam xeyir tapır, arzusuna çatır.

Ehtimal olunur ki, ilkin inanclarda yel məhz dünyanın ayrı-ayrı elementləri arasında rabitə yaradan vasitə hesab edilib. Mifalogiyanın özündə də Yel çərşənbəsi sonuncu torpaq çərşənbəsi ilə Novruz arasında bir növ bağlılıq təbiəti oyanışa hazırlayan, təkanverici bir çərşənbə hesab edilir.

Yel Azərbaycan mifik təfəkkürünə görə həm də yol göstərən bələdçi rolunu yerinə yetirən kimi də göstərilir. Belə ki, qalın meşələrdə, hündür qayalıqlarda, səhralarda hava axını yaşayış məskənlərinin tapılmasında insanlara həmişə bələdçilik edib.

Yel çərşənbəsi günü şərq qarışanda hər bir heyətdə, yaxud məhəllədə tonqallar qalanır, tonqal başına toplaşanlar növbə ilə 3 dəfə onun üstündən atlanır. Bu azar-bezardan, bədbəxtçilik və fəlakətlərdən xilas olmaq, günahlardan qur-

tarmaq niyyəti ilə edilir.

Son çərşənbəyə az zaman qaldığı üçün evlərdə hazırlıq görülür. Hər tərəf silinib-süpürülür, palazlar, xalçalar çırpılır, şirniyətlər bişirilir. Böyümüş səmənilərə qırmızı lent bağlanaraq masaların üstünə qoyulur. Son çərşənbə günü südlü plov bişirilir. Süfrəyə quru meyvələr qoyulur.

Yel çərşənbəsində küləklər bir gün ərzində bir neçə dəfə istiqamətini dəyişir. Hava, iqlim mülayimləşir.

Son çərşənbədən sonra dünyasını dəyişmiş şəxslərin məzarları ziyarət olunur, çevrəsi təmizlənir, üzünə gül qoyulur.

Fərman HACIYEV,
DiXiHi Qəbələ RK sədri,
Azərbaycan Respublikasının
qabaqcıl təhsil işçisi.

Yel
nəğmələri

Yelli babam, yel babam,
Yelli babam, yel babam,
Telli babam, tel babam.
Elim, günüm batdı gəl,
Çərpələngim yatdı gəl,
Təknədə qaldı aşım,
Yatdı dəyirman daşım.

Kürd kəndinin Novruz ənənələri çox zəngindir

Bu yerlərdə hava soyuq keçsə də, çöl-çəmənə yavaş-yavaş baharın xoş ətri duyulur. Evlərdə, könlərdə isə çoxdan bahardır. Bahar yaxınlaşdıqca həyətlərdə, ev-əşikdə yır-yığış gədir, səliqə-sahman işləri görülür.

Kürd kəndi ağsaqqalı-ağbirçəyi ilə seçilən köklü yaşayış məntəqəsidir. Bu kənddə Novruz bayramı qədimdən el şənliyi, milli bayram kimi qeyd olunur. Kürd kəndinin məhəllələrində çərşənbələr isə daha təmtəraq-laş keçirilir. Belə ki, hər çərşənbə tonqal qalanır. «Ağırılığım, uğurluğum, qada-balam get»-deyib tonqal üstündən atılırlar. Axır çərşənbə istisna olmaqla, əvvəlki üç çərşənbədə əgər tonqal qalanırsa, ocaq boş yanmamalıdır. Hər ailə öz imkanına, gücünə görə süfrə açır, müxtəlif adda naz-nemətlə süfrəni bəzəyir.

İlin axır çərşənbəsi Kürddə xüsusi təntənə ilə qeyd olunur. Onlar belə düşünür ki, axır çərşənbələrin, ovqatı bütövlükdə gələcək ilə sirayət edir. Hər yanda, hər evdə ən ləziz xörəklər hazırlanır, gözəl süfrə açılır.

Kürd paxlavasının bişirilməsi əməlli-başlı bir mərasimdir. Gərək hamının süfrəsində şəkərbura, paxlava, şəkərcörəyi, qoz, fındıq, püstə, kişmiş və s. olsun. Bayram xonçası üçün qırmızı, sarı rəngdə yumurtalar boyanır, axşamüstü tonqal qalanmalı, uşaqlar qapı-qapı gəzib papaq atmalı, bayramlıq toplamalıdır.

Bu kəndin ən gözəl xüsusiyyətlərindən biri odur ki, Novruza iki həftə, on gün qalmış hər kəs öz imkanına görə hazırlıq görür. Qapı-baca tərtəmiz süpürülür, xalça-palaz çırpılıb təmizlənir, ev-əşik səliqəyə salınır.

Bu il əvvəlki illərdən fərqli olaraq kəndin camaatı Novruzu daha təmtəraq-laş keçirmək məqsədilə xeyli günlərdə ciddi hazırlıq işləri görür. Böyüklü-küçüklü hamı təmizlik, səliqə-sahman işləri ilə məşğuldur. Bayramı layiqincə qeyd etmək üçün ən ləziz yeməklər, ən lətif şirniyətlər, löyün-löyün çərəzlə dolu xoncalar hazırlanır. Axır çərşənbədə, Novruz axşamında papaqatdıya çıxan uşaqların payının tadarükü də yerbəyer edilir.

Ən yaxşı haldır ki, bu kənddə keçirilən bayramların yüksək səviyyədə qeyd edilməsində kənd inzibati ərazi nümayəndəsi Eyyub Aliyevin əməyi də təqdirdə layiqdir. O, bayramqabağı kənd yollarında, su arxlarında təmizlik işlərinin aparılmasına gündəlik nəzarət edir. Kənddə yaşayan qocaların, kimsəsizlərin qapısını açmaqla onların istək və arzularını, könlələrini xoş edir.

E. Aliyev həm də Novruz bayramında bütün küsülüləri bərişdirir, insanları paklığa, saflığa çağırır. O, xalqımızın milli adət-ənənələrinin qorunub saxlanılmasına, onların davam etdirilməsinə, gələcək nəsillərə çatdırılmasına çalışır.

Aslan CƏLİLOV.

Fatı qarı və Yel baba

Novruzla bağlı bu mif mətninə «Fatı qarının ötkəni» də deyirlər. Bir gün Fatı qarı 7 rəngli ip əyirmişdi. Hərəsini bir yumağa bağlayıb dizinin altına yığmışdı. Axırncı yumaq Fatı qarının dizinin altından qaçır, diyirlənib düşür irəqə. Qarı nənə qəzəblənir:

—Azarım, bezarım dəymiş Yel baba yenə haradan gəlib çıxdı—deyə deyinməyə başlayır. O ki var, Yel babanı qarğa-yır, söyür.

Bunu eşidən Yel baba gəlib Fatı qarının yumaqlarını daha möhkəm diyirlətməyə başlayır. Fatı qarı da söyüşü yeddirmətbə edir.

Yel baba Fatı qarını ipləri ilə birlikdə qanadına alır, aparır salır üfüqə. Fatı qarı nə qədər yalvarır, yaxarır, Yel baba onu yerə

endirmir.

Hər dəfə yağış yağandan sonra Fatı qarının 7 rəngli qurşağı göydə parıldayır. Fatı qarı belindən ox-yayını açıb Yel babanı vurmaq istəyir. Ancaq qarı yayın ağzını düz tuta bilmir. Gah aşağı tutur, gah da yuxarı. Yel baba da güle-gülə qaçıb Fatı qarının yumaqlarını göyün 7 qatına dolayır.

Onu da deyirlər ki, Fatı yayının ağzını göyə tutanda bolluq olur, yerə tutanda qıtlıq.

Göründüyü kimi, xalqın erkən mifik görüşlərinin, təfəkkürünün, düşüncəsinin önəmli səhifələrini aydın şəkildə təsdiqləyən çoxlu sayda folklor mətnləri vardır ki, onlar həm bu gün, həm də gələcək nəsillərin folklor qaynaqlarından bəhrələnməsi üçün gözəl mənbədir.

Bayatılar

Dağ başında yel əsər,
Düşər üzə, tel əsər.
Doğru söz tez kar eylər.
Qılınclan iti kəsər.

Qara yel əsdi, keçdi,
Səbrimi kəsdi, keçdi,
Vətəndən gələn durna.
Yaman tələsdi keçdi.

A yel baba, yel baba,
Qurban sənə gəl, baba,
Taxılıımız yerdə qaldı,
Yaxamız əldə qaldı.
A yel baba, yel baba,
Qurban sənə, yel baba.
A yel baba, yel baba,
Tez gəl baba, gəl baba.
Sovur bizim xırmanı,
Atına ver samanı!
Dən yığılıb dağ olsun,
Yel babamız sağ olsun.